

(Σε ασύνδετο σχήμα)

Γράφει ο
Βýρων Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: btomazos@gmail.com

Εδώ και δεκατρία χρόνια πηγαίνουμε στο Άγιο Όρος με λεωφορείο. Αυτό το δωδεκάωρο της διαδρομής είθισται να είναι πνευματικού και ενημερωτικού περιεχομένου με το σκεπτικό ότι μας προετοιμάζει καλύτερα για την επίσκεψη στο περιβόλι της Παναγιάς.

Επιπλέον φέτος έχουμε μεταξύ μας δύο πνευματικούς προσκυνητές, δύο κληρικούς: τον Αρχιμανδρίτη Σεραφείμ και τον πατέρα Χρήστο. Και οι δύο γνωστοί και καταξιωμένοι σε θεολογικά και σε άλλα θέματα. Γι' αυτό αυτή τη φορά η συζήτηση ήταν πολύ πιο ενδελχής.

Στην αρχή συζητήσαμε -αναλύσαμε- ορισμένες έννοιες όπως θρησκεία, εκκλησία, ορθοδοξία, εσχατολογία, χριστιανισμός, Θεία λειτουργία κ.α., αλλά λόγω έλλειψης χώρου στο άρθρο μου θα περιοριστώ σε ορισμένες από αυτές.

Ο Χριστιανισμός δεν ήρθε ως μια νέα θρησκεία για να αντιπαραταχθεί προς τις άλλες θρησκείες, είτε παλαιότερα ειδωλολατρικές είτε σύγχρονες μονοθεϊστικές. **Γιατί κατ' ουσίαν δεν είναι θρησκεία**, φαινόμενο δηλαδή θρησκειολογικής φύσεως εντός της ιστορίας. **Ο χριστιανισμός είναι εκκλησία**, κοινότητα και κοινωνία ανθρώπων, συμπιλώσης και αδελφοποίησης λαών και εθνών. Ο Ιησούς Χριστός δεν είναι ιδρυτής θρησκείας, ούτε ήρθε να θεσμοθετήσει κάποιους θρησκευτικούς νόμους και τελετουργικούς θεσμούς, «μη νομίσητε ότι ήλθον καταλύσαι τον νόμον ή τους προφήτας» (Ματθ. 5,17)

Ο Ιησούς της Ναζαρέτ γεννήθηκε σ' ένα συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, εμαθήτευσε σ' ένα συγκεκριμένο ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον, εντάχθηκε ως πιστός σε μια συγκεκριμένη θρησκεία της παράδοσης του λαού του και του έθνους του, και μάλιστα ως το τέλος του βίου του επί της γης ακολούθησε τα ήθη και τις θρησκευτικές παραδόσεις του λαού Ισραήλ. Αυτό, όμως, που διαφοροποίησε την παρουσία του στην ιστορία δεν ήταν οι θρησκευτικές του αντιλήψεις, αλλά το μοναδικό έργο του και η συγκλονιστική διδασκαλία του ως πρόταση ζωής μιας άλλης στάσης έναντι της ιστορίας και των πραγμάτων του κόσμου τούτου, ενός άλλου τρόπου ελευθερίας και αγάπης, συμπιλώσης και αδελφοποίησης όλων, που σημαίνει μια κατ' ουσίαν και κατά φύσιν προς τον άνθρωπο ποιότητα ζωής. Η αποκαλυπτική και ιστορική παρουσία του Χριστού στον κόσμο σηματοδότησε μια για πάντα την εν ελευθερία και την κατά αλήθειαν ύπαρξή μας και πορεία μας, για να φθάσουμε με βεβαιότητα στον εσχατολογικό προορισμό μας που είναι η τελείωση και η θέωσή μας. Εγγύηση αυτού του γεγονότος είναι η Χριστοποίηση και Λογοποίησης μας κατά τη στιγμή της ενανθρώπισης.

Στη συνείδηση των πιο πολλών από εμάς και κυρίως στη λαϊκή ευσέβεια και στην εμπειρία των απλών πιστών, οι όροι αυτοί φαντάζονται να είναι ταυτόσημοι, ως οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Όταν μιλούμε για θρησκεία εννοούμε την εκκλησία και όταν βιώνουμε το εκκλησιαστικό γεγονός το εκφράζουμε συνήθως με πράξεις και ενέργειες καθαρά θρησκευτικής φύσεως. Κατά τον Απόστολο Παύλο όμως κάποτε μέσα στον ιστορικό χρόνο του μέλλοντος, έστω με την εσχατολογική έννοια, θα φανεί αυτή η διάκριση πολύ καθαρά, αφού η γνώση και ο πολιτισμός, η γλώσσα και η παιδεία, η προφητεία και η θρησκεία, θα φτάσουν σε ένα νοητό «τέλος».

Ενώ η εκκλησία είναι άλλης φύσεως και αγγίζει την αιωνιότητα. Τώρα, στο «νυν» της ιστορίας, «εκ μέρους γινώσκωμεν και εκ μέρους προφητεύομεν», τότε δε, στο έσχατο μέλλον, «όταν έλθω το τέλειον, το εκ μέρους καταργηθήσεται» (Α Κορ. 13,8-10). Και το «τέλειον» βρίσκεται στο σχέδιο της θείας Οικονομίας, στην αποκάλυψη της αγάπης του θεού και στην «πρόσωπον προς πρόσωπον» κοινωνία μαζί Του, μέσα δηλαδή στη νέα πραγματικότητα της εκκλησίας, όπου κυρίαρχο ρόλο παίζει η «μείζων» αρετή της αγάπης, αντί της ιστορικής πίστωσης και της εσχατολογικής ελπίδος (Α Κορ. 13,12-13). Το «εκ μέρους» που θα καταργηθεί, πιστεύουμε, ότι βρίσκεται στο χώρο της θρησκείας, το «τέλειον» που προσδοκούμε να ολοκληρωθεί βρίσκεται στη ζωή της εκκλη-

σίας. Η θρησκεία είναι υπόθεση μιας «δι' εσόπτρου» και «εν αινίγματι» ιστορικής εμπειρίας και μάλιστα «επί μέρους» γνώσεως ενός κατακερματισμένου «ειδώλου», σε αντίθεση με την εκκλησία που βιώνεται σε μια κατ' αληθειαν «επίγνωσιν» και κατά πρόσωπον κοινωνία με το Θεό (βλ. Α Κορ. 19,12).

Από τη μελέτη των πρώτων ακόμη κεφαλαίων αυτού του βιβλίου της Γένεσις της Παλαιάς Διαθήκης, διαπιστώνουμε ότι ο Θεός δημιούργησε αρχικά την κτίση και τη φύση «και πάντα τα εν αυτή κατ' είδος και καθ' ομοιότητα» (Γεν. 1,12) και στη συνέχεια «εποίησεν ο θεός τον άνθρωπον κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν (αυτού)» (Γεν. 1,26-27). Αυτό σημαίνει, ότι **ο Θεός δημιούργησε μια κοινωνία και κοινότητα ανθρώπων, μια ευλογημένη και «κατ' εικόνα» της τριαδικής θεότητας ανθρωπότητα**, την οποία τοποθέτησε από απέραντη αγάπη στην Εδέμ, σ' ένα παραδεισίο χώρο κοινωνίας και διαλόγου, συμπιλώσης και αδελφοποίησης όχι μόνο των ανθρώπων μεταξύ τους αλλά και αρμονικής **συνύπαρξής τους με όλη τη φύση και την κτίση**. Ο Θεός, επομένως, είναι δημιουργός μιας κοινωνίας και κοινότητας ανθρώπων, μιας «εκκλησίας» ενότητας προσώπων και υποστάσεων, μιας εκκλησίας αγάπης, εκείνης του λαού του Θεού.

Έχει ενδιαφέρον να τονισθεί, επίσης, ότι πουθενά στην Παλαιά Διαθήκη δεν φαίνεται ο Θεός να δημιουργεί κάποια θρησκεία, μια υπέρτατη εξουσία μεταφυσικής προέλευσης και ιστορικής καταξίωσης που να παρεμβαίνει στη ζωή των ανθρώπων και των λαών, να ελέγχει την ελευθερία και την προσωπική βούλησή μας και να επιβάλλει το καλό και το αγαθό με θείους κανόνες και θρησκευτικούς νόμους. Ο άνθρωπος, αντίθετα, **καλείται σε μια ζώσα κοινωνία με το Θεό και τους αδελφούς συνανθρώπους του. Αυτό συνιστά ασφαλώς και την ουσία της εκκλησίας**.

Η θρησκεία, κατά συνέπεια, χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια του ανθρώπου να κινηθεί από τη γη προς τον ουρανό, από τα ανθρώπινα προς τα θεία, για να γνωρίσει το Θεό και να διεισδύσει στα μυστήρια του υπερβατικού κόσμου. Σκοπός του ανθρώπου, κατά τη θρησκεία, είναι να υπερβεί τη φύση του, να αρθεί προς τα άνω, να γνωρίσει το άγνωστο και να κατορθώσει το ακατόρθωτο. Στην εκκλησία της αποκάλυψης έχουμε την κίνηση του Θεού προς τη γη και τον άνθρωπο, μια αποκάλυψη κοινωνίας Θεού και ανθρώπου στο πρόσωπο του Υιού του Θεού και του Υιού του ανθρώπου. **Αυτή η κοινωνία είναι κατορθωτή μόνο στον χώρο της εκκλησίας**. Στην εκκλησία η ενανθρώπιση του Θεού και η θέωση του ανθρώπου είναι παρόντα γεγονότα και παίρνουν τη μορφή ιστορικού φαινομένου. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη «απόδειξη» περί της υπάρξεως του Θεού από το γεγονός της ενανθρώπισης.

Η αποκάλυψη έχει ως αρχή τον προσωπικό Θεό και αναφέρεται στον άνθρωπο, μια κίνηση και φανέρωση της αλήθειας από τον ουρανό προς τη γη, ενώ η θρησκεία έχει ως αρχή τον άνθρωπο και αναφέρεται στο θείο ως απρόσωπη δύναμη και εξουσία, μια εναγώνια προσπάθεια από τη γη προς τον ουρανό.

Μια ενδιαφέρουσα εικόνα για να γίνει κατανοητή η διάκριση και η διαφορά των μη συγκρίσιμων αυτών μεγεθών, της αποκάλυψης και της θρησκείας, μπορεί να προέλθει από την αρχιτεκτονική έμπνευση της ναοδομίας σε Ανατολή και Δύση, αφού στο Δυτικό κόσμο η έμφαση τίθεται στη θρησκεία και στην πνευματική κυριαρχία του ανθρώπου, σε αντίθεση με την Ανατολή που κυρίαρχο στοιχείο είναι η κενωτική αποκάλυψη και η μυσταγωγική βίωση στην εκκλησία της παρουσίας του Θεού στον κόσμο.

Ο ναός στον ανατολικό Χριστιανισμό δομείται κατά τέτοιον αρχιτεκτονικό τρόπο, που τα δομικά του στοιχεία, **ο τρούλος, οι θόλοι και τα ημιθόλια με τις απαλές** καμπύλες να μας θυμίζουν το θηλυκό στοιχείο στη φύση, της Γένεσις και της ενανθρώπισης του θεού στην ιστορία, αλλά και της καθόδου και φανέρωσης του ουρανού στη γη, ώστε η ζωή και ο κόσμος μας να ενωθούν κι να ανακαινισθούν στο χώρο της εκκλησίας. Στο Δυτικό χριστιανικό κόσμο, **η ναοδομία με τα γοτθικά και αιχμηρά αρχιτεκτονικά τόξα συμβολίζουν και υποδηλώνουν το ανθρώπινο δυναμικό και ανδρικό στοιχείο, που προσπαθεί να διεισδύσει στον ουρανό** και να δώσει λύση στο κεκρυμμένο μυστήριο του Θεού. Η Δύση νοηματοδοτεί τη θρησκεία ως θρησκειολογικό φαινόμενο στην ιστορία δύναμης και εξουσίας του ανθρώπου, και η Ανατολή σηματολογεί την αποκάλυψη και φανέρωση του Θεού στη μορφή και στο γεγονός της ενανθρώπισης, ως λειτουργία ζωής στην κατ' ουσίαν φύση της μέσα στο χώρο της εκκλησίας. Και αυτή εί-

ναι μια αισθητική και καλλιτεχνική προσέγγιση του θέματος διάκρισης θρησκείας και εκκλησίας, αλλά πρόκειται για μια αισθητική και βεβαιωτική εμπειρία της αλήθειας του Θεού και δια μέσου αισθητών πραγμάτων.

Με άλλα λόγια, στη θρησκεία ο άνθρωπος παρουσιάζεται κυρίαρχος με τις δυνάμεις του και με τις δυνατότητες του να προσπαθεί να γνωρίσει και να ψηλαφίσει το Θεό, ενώ στην αποκάλυψη και στην εκκλησία έχουμε τον Θεό να παίρνει τις πρωτοβουλίες και ως Κύριος φανερώνεται στον κόσμο και ενανθρωπίζεται μεταξύ των ανθρώπων για να γνωρισθεί και βιωθεί σε σχέση κοινωνίας με τον άνθρωπο. Στην θρησκεία κυρίαρχη είναι η **γνώση** ως δυνατότητα προσέγγισης του Θεού, στην αποκάλυψη κυρίαρχη η **χάρις** ως δυνατότητα συμπιλώσης Θεού και ανθρώπου. Στην πρώτη περίπτωση της θρησκείας, ο άνθρωπος στοχεύει στην αυτοδικαίωση και αυτοθέωσή του, στη δεύτερη της εκκλησίας πραγματώνεται η λύτρωση και η χαρισματική θέωση του ανθρώπου που είναι καρπός της αποκάλυψης του Θεού στην κόσμο.

Θα ήθελα να κάνω ορισμένα σχόλια για τη στάση ορισμένων ανθρώπων που δεν πάνε στην εκκλησία.

Ο πρώτος λόγος είναι οι κληρικοί, οι οποίοι οι άνθρωποι και σωστά θέλουν να τους βλέπουν αγαθούς όπως είπε ο Χριστός ότι «αγαθός είναι αυτός ουκ δόλων έχει». Όμως οι κληρικοί είναι και αυτοί άνθρωποι και ο διάβολος τους τσινιζει ίσως περισσότερο από εμάς. Και αυτοί έχουν αδυναμίες και προβλήματα βιοποριστικά, οικογενειακά κ.α. και το λάθος για μένα είναι ότι κρίνουμε το μέρος δια του όλου, δηλαδή κρίνουμε την εκκλησία με βάση τη συμπεριφορά ορισμένων κληρικών.

Ένας άλλος λόγος, τουλάχιστον κατά εμέ, είναι ότι δεν έχουν καταλάβει και βιώσει τη σφαιρική εικόνα της εκκλησίας, πχ τη θεία οικονομία και γενικά τι γίνεται μέσα στο ναό, γενικά ακόμα και το λειτουργικό τμήμα.

Η Θεία Λειτουργία αποτελεί το κορυφαίο λατρευτικό γεγονός χριστιανικών εκκλησιών και μάλιστα των περισσότερων ανατολικών ομολογιών, το οποίο γεγονός κορυφώνεται με την τέλεση της Θείας Ευχαριστίας. **Δεν αποτελεί μια κοινή προσευχή αλλά μια Θεόδοτη απόδοση τιμών, ευχαριστιών** και παρακλησεων με τη συμμετοχή των πιστών και των λειτουργικών πνευμάτων.

Για τον χριστιανισμό και γενικά για την ορθοδοξία, ο ναός και εκκλησία είναι υψίστης σημασίας διότι εκεί ο άνθρωπος **καλείται σε μια ζώσα κοινωνία με το Θεό και με τους συνανθρώπους του, αυτό συνιστά ασφαλώς και την ουσία της εκκλησίας**.

Η εκκλησία θεωρείται ως αποκλειστικός χώρος, ο πραγματικός οίκος του Κυρίου όπου ουσιαστικά κατοικεί ο Θεός.

Το κυρίαρχο στοιχείο είναι η κενωτική αποκάλυψη και η μυσταγωγική βίωση στην εκκλησία της παρουσίας του Χριστού στον κόσμο. Είναι ο χώρος που δίνει και την κατάληξη για να φέρει τον άνθρωπο πιο κοντά στο Θεό.

Εκεί στον Οίκο της εκκλησίας ο Θεός συναντά τους πιστούς του και εκεί ενεργοποιείται η πρόνοια, η θεία φιλανθρωπία για τους ανθρώπους. Γι' αυτό η παρουσία μας και η συμμετοχή μας στα εκκλησιαστικά είναι μεγάλης σημασίας και ειδικά για τους νέους οι οποίοι ψάχνονται και δεν έχουν συνειδητοποιήσει τα του κόσμου.

Σίγουρα η συμμετοχή των νέων στην εκκλησία αν μη τι άλλο δεν πρόκειται να τους βλάψει, η θρησκεία μας είναι μια φιλοσοφημένη θρησκεία κατά εμένα. Μόνο τις παραβολές του Ευαγγελίου να βιώσει, π.χ. τον άφρονα ή τους μακαρισμούς ή την επί όρους ομιλία του Χριστού ή τα περί αγάπης του Αποστόλου Παύλου ή τα κηρύγματα των πατέρων της εκκλησίας π.χ. του Μέγα Βασιλείου, τις εορτές, τις λειτουργικές συγκινήσεις του Πάσχα, των Θεοφανίων, των Χριστούγεννων κλπ τα οποία είναι όλα συνδεδεμένα με τις Ελληνικές μας παραδόσεις, και μόνο ηθικά στοιχεία μπορεί να πάρει κανείς, λόγου χάρις το «αγαπάτε αλλήλους». Και όταν το παιδί μας πλέον ενηλικιωθεί μιας και ο Χριστός μας έδωσε το αυτεξούσιον τότε θα μπορεί να πάρει το δρόμο του κατά το δοκούν του, εμείς όμως σαν γονείς θα έχουμε τη συνείδηση μας ήσυχη ότι πράξαμε αυτό που έπρεπε. Σημειωτέον δε ότι οι περισσότερες θρησκείες έχουν ηθικά στοιχεία. ●

Πηγές: Χριστιανισμός: Εκκλησία ή Θρησκεία; Πατρώνος Γεώργιος